

Vuk'uzenzele

Produced by: Government Communication & Information System (GCIS)

English/Xitsonga

Mhawuri 2019 Nkandziyiso 2

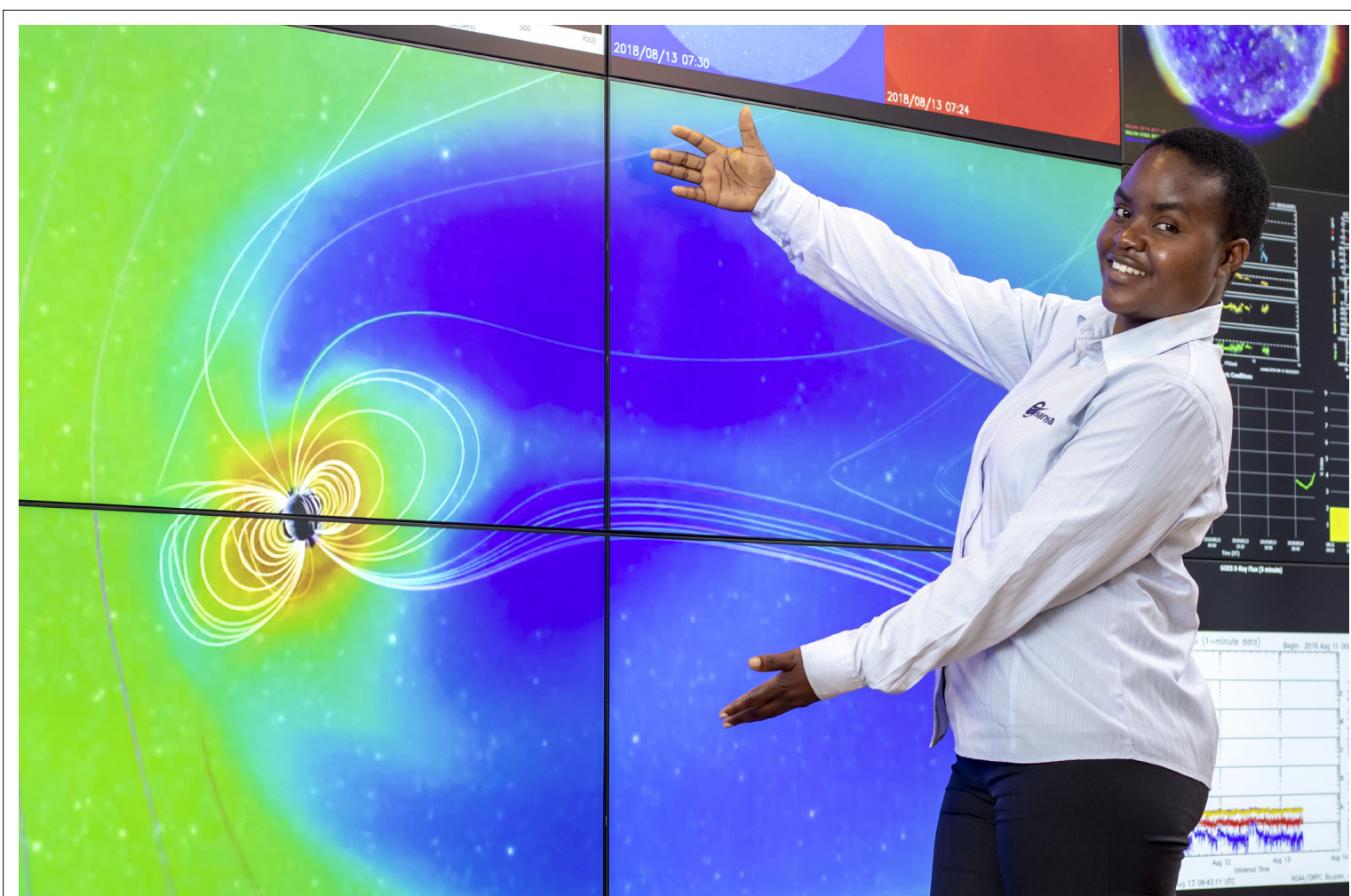

GBVF's lifelong effects on children
Page 5

Banyana Banyana inspires future soccer stars
Page 16

JOBS INSIDE:

Dr Nndanganeni explores the galaxy

■ Dr Rendani Nndanganeni loves researching the impact of radiation on aviation.

More Matshediso

Nearly 10 years of tertiary study and a passion for physical science earned Dr Rendani Nndanganeni (33) her dream job as a space science researcher at the South African National Space Agency (SANSA).

SANSA is a government agency that reports to the Department of Science and Technology, and is part of the worldwide network of space weather centres and magnetic observatories. It plays an important part in monitoring the near-Earth space environment.

In simple terms, the agency works mainly with satellites.

After completing matric in rural Limpopo, Dr Nndanganeni's decade of tertiary

• Cont. on Page 2

ALSO AVAILABLE ON:

@VukuzenzeleNews

Vuk'uzenzele

National Orders nomination information inside.

FREE COPY NOT FOR SALE

Switandzhaku na ku onha ka nkarhi wo leha eka ku xanisiwa na ku dlawa ka vaxisati (GBVF)

KU XANISIWA NA KU dlawa ka vaxisati swi nga va na xiave na ku onha eka rihanyu, ku kula na hluvuko wa vana.

Allison Cooper

Vana lava va kulelaka eka ndyangu lowu wu nga na ku xanisiwa na ku dlawa ka vaxisati (GBVF) hi xitalo va twa va nga ri nchumu na ku ku hava na xin'we xi nga ti-saka ku hambana.

Hi ku ya hi Dok Dudu Ngubeni, loyi a nga dokodela wa swa le mitirhweni eka Ndzawulo ya Rihanyo eGauteng, loyi a nga tiyisisa leswaku hinkwaswo leswi swi endlwaka hi tlhelo ra GBVF i ku onhela vana timfanelo ta vana.

GBVF yi hlamuseriwa tanihi madzolonga lawa ya kongomisiwa eka vanhu kumbe mitlawa, hi ku ya hi ku hambana ka rimbewu. "GBVF i mhaka leyi yi hlomulaka mbilu na ku va yi tlakuka hi ndlela yo hlamarisa eAfrika-Dzonga," Ku vula Dok Ngubeni.

"Anakanya hilaha ku pfinyiwa na ku xanisiwa emirini swi endlaka swona eka vana. Eka ku engetelela eka swivavi swa le mirini, na ku vaviseka emoyeni ka nkarhi wo leha na swiphiqu swa miehleketo leswi swi nga yisaka eka ku ti dlaya, ku tlhela ku va na mhaka ya ku hanya na vanhu van'wana, ku vengiwa na ku tsan'wiwa," a engetelela.

Switandzhaku leswi swi vaka kona swa nkarhi wo leha

Ku khumbheka hi GBVF loku nga va ka kona eka vana ka hambana hi ku ya hi swilo swo hambanahambana, tanihi muxaka, nhlayo ya vuxanisi na ku va vuxanisi byi ri eka xiyimo xo karhi. Switshikelelo swin'wana endyangwini,

tanihi vatswari lava va nga na vuvabyi bya miehleketo, swiphiqu swa ku tirhisa swidzidziharisi hi ndlela leyi nga fanelangiki na swona swi nga va na xiave lexikulu swinene.

Mhaka GBVF yi nga va hi tlhelo ro xanisiwa hi marito, ku biwa, swa masangu na le miehlekotweni. "Vana va le khombyeni swinene eka swiphiqu swa le ximoyeni na swa mahanyelo, swi nga ri na mhaka leswaku ku xanisiwa vana kumbe swi nga ri tano," Ku vula Dok Ngubeni.

"Imhaka leyi ku nga tsariwa hi yona leswaku vavanuna, hi ku angarihela, va na matimba na vulawuri ehenhla ka vavasati na vana, nakona hi xitalo leswi swi ti komba hi tlhelo ra madzolonga. GBVF yi tsandzisa vana ku va va hanya eka ndhawu leyi yi va pfumelelaka na ku kula hi ku hetiseka. Va nga ti kuma va tlyanarile na ku tolovela ku xanisiwa na kona leswi swi nga endlaka leswaku va ti kuma va dyondza ku tirhisa madzolonga tanihi ndlela leyi nga enawini ku va va fikelela swikongomelo swa vana," a engetelela.

Vana lava va tikumaka va rihanyu va vana na ku fikeriwa hi GBVF va nga ti kuma va kombisa va ri na ku chuhwa na ku chava loku nga henhla; ntshikelelo wa le henhla, ku lahlekeriwa hi rirhandzu ra xikolo, vanghana, kumbe swin'wana leswi a va tiphina hi swona eka nkarhi lowu hundzeke; swiphiqu swo etlela, ku katsa na milorho yo ka yi nga ri kahle no chavisa, ku ti tsakamisela loko va etlele, ku kokela entlhelo kaxiyimo xa le henhla, ku khunguvanyeka

kumbe ku cinca hi tlhelo ra madyelo.

Vana va angula hi mukhuva wo hambana. Vafana va nga humesela ehandle matitwelo ya vana hi ku va va tirhisa madzolonga ku lulamisa swiphiqu; kumbe ku tirhisa swipyopyi na swidzidziharisi, ku ri ndlela yo siva leswi vahlanganeke na swona na swilo leswi swi va pfilunganyisaka miehleketo.

Vanhwanyana vana va nga ti kuma va pfalela ku xaniseka ka vana endzeni. Va kumeka va fambela kule na vanhu, kenukenu, kumbe ku va ehansi ka ntsikelelo; madyelo yo ka ya nga tshamisekangi kumbe ku ti vavisa ku ti tsemelela kumbe ku tirhisa swipyopyi kumbe swidzidziharisi.

Hi xitalo, ku khumbheka loku ka GBVF eka vana

"GBVF yi tsandzisa vana ku va va hanya eka ndhawu leyi yi va pfumelelaka na ku kula hi ku hetiseka."

ku va kona nkarhi wo leha endzhaku ka ku xanisiwa. Tanihi vatswari, vana lava va nga ti kuma va ti ngenisa eka vuxaka lebyi byi nga na madzolonga na ku xanisiwa vana vinyi. "Tidyondzo ti kombisile leswaku vana lava va hlanganaka na GBVF va nga kula va tshembha eka ku pfumala ku ringana ka matimba, eka vuxaka byihi na byi-

hi na le ka miganga. Hi ndlela yaleyo va nga ti kuma va akisisa ndhawu leyi nga ta endlaka leswaku ku va na GBVF," Dok Ngubeni u hlamuserile.

Vana va nga ti kuma va ri vaxanisi hi tlhelo ra GBVF

Silisizwe Mbambo, loyi a tirhaka tanihi mupfuni wa vanhu hi tlhelo ra swa vutomi eka ku sirheleriwa ka vana ku suka eka Senthara ya Vaxisati na Vana ya Saartjie Baartman (SBCWC), u pfumelelana na mhaka leyi. "Endzhaku ka nkarhi kwala evuton'wini, n'wana a nga ti kuma a ri muxanisi hi tlhelo ra GBVF kumbe ku tirhisa swipyopyi na swidzidziharisi," a vula.

Senthara ya SBCWC yi tirhanna na milandzu yintshwa ya GBVF siku na siku. "Vana vo hlava va khumbheka ku nga ku ri vana vinyi kumbe wun'wana hi GBVF, leswi swi va vekaka eka khombo swinene. Senthara yi tlhele yi vana ku ya ehenhla ka vanhu lava va lavaka vukorhokeri na kona GBVF hilaha va hlanganaka kona hi xitalo," Ku vule Mbambo.

Eka mhangu yin'wana, n'wana a ri munhu wo rhandza ku lava ku ti dlaya hi ku pfumala nseketelo wa vatswari, rirhandzu na ku tekeriwa enhlokweni. "Vatswari a va tshamela ro lwa na ku rhuketelana emahlweni ka n'wana. Mbuyelo wa kona ku vile ku ri, n'wana u ti kumile a nga ha ri na nhlohlotelo wa xikolo na vumundzuku lebyinene," ku vule Mbambo.

Vana va tala ku encenyeta mahanyelo. Vana va vafana va dyondza ku suka eka vatata wa vana ku va va xani-

sa vaxisati. Vana va vanhwananya vadyondza ku suka eka vamanana wa vana leswaku madzolonga i swilo leswi tolovelekeke na kona i swilo leswi va faneleke va hanya na swona. Hambiswiritano, a hi hinkwavo vana lava va encenyetaka maendlelo lawa. Vo tala va vana va ringeta ku va va nga endlaka swihoxo leswi swi endlweke hi vatswari va vana

Vana na ni vantshwa lava nga tikuma va vana GBVF va fanele va kamberiwa hi mupfuni wa swa rihanyu ra mienheketo loyi a tokoteke, loyi a nga kotana ku pfuna no tsundzuxa hi tlhela ra vutshunguri bya le moyeni na swiphiqu swa mahanyelo. Vutshunguri lebyi byi nga katsa ku ya vulavurisana na vafuninkulu hi tlhelo ra swa mienheketo, eka nkarhi wun'wana, mirhi na yona yi nga pfuna. Mutswari kumbe muhlayisi loyi a nga xanisiki na yena u lava nseketelo. **V**

Ku kuma vuxokoxoko hi xitalo kumbe ku kuma mpfuno wa vana lava va khumbheka hi mhaka ya GBVF, tihlanganise na Senthara ya GBVF eka nomoro ya mpfuno ya mahala eka 0800 428 428 kumbe u kombela mutirhi wa ku pfuna hi tlhelo ra swamahanyelo ya vanhu leswaku a ti hlanganisa na wena hi ku tshikelela *120*7867# ku suka eka riqingho ra wena ra le nyongeni. U nga tlhela u-ti hlanganisa na Riqingho ra Mpfuno ro Yimisa Madzolonga ya ku ya hi Rimbewu eka: 0800 150 150 kumbe SBCWC eka: 021 633 5287.